

Svenska lagar om straffskärpning, vilkorlig frigifning och vilkorlig dom*).

Några belysande ord.

Med strafflagen den 16 Februari 1864 intog Sverige i straffrättsligt hänseende en på sin tid ganska framskjuten ståndpunkt, synnerligast i betraktande däraf att enligt 1857 års verkställighetslag kortare tids frihetsstraff, nämligen alla fängelsestraff och straffarbete på två år eller därunder, skulle aftjänas i enrum. Cellstraffets tillämpning utsträcktes småningom allt mera, så att från och med år 1893 straffarbetsfångarna först efter treårig vistelse i cell öfverföras i gemensamhetsfängelse, där stafftidens längd sådant föranleder.

De straffrättsliga principerna kvarstodo däremot i lagen under lång tid utan egentlig utveckling. Dock skedde år 1884 den ingripande förändring, att den till böter dömda, som saknade tillgång till deras gäldande, i stället för att aftjäna bötesbeloppet vid vatten och bröd, skulle hållas till enkelt fängelse. Denna eftergift för tidens humanitetssträf-vanden visade sig snart mindre tillfredsställande. Den medellöse förlorade respekten för bötesstraffet, som för honom blott medförde några dagars hvila i den jämförelsevis behagliga fängelsecellen vid god kost och en lätt sysselsättning, som tjänade till timmarnas fördrifvande. De många

*) Tidsskr. 1906 p. 283 ff.

tusenden, som årligen på detta sätt fingo insikt om förvandlingsstraffets oskyldiga art, spridde kring landet en allmän missaktning ej blott för detta straff utan äfven för det ännu lindrigare enkla fängelsestraffet. Och då bötesfången icke kunde undgå att iakttaga huru straffarbetet verkställdes, fann han också detta afklädt de fruktansvärda egenskaper, som kunde verka hotande och såsom sådana af honom skildras för de hemmavarande.

Där celstraffet, vare sig fängelse eller straffarbete, icke var nog långvarigt för att redan genom sin tidslängd verka, fanns detsamma icke kunna utöfva tillräckligt intryck på en brottsling, hvars sinne var af naturen hårdt och för hvilken lefnadsvilkoren i det fria samhället ofta medfört större umbäranden än dem, som frihetsstraffet innebar. Det visade sig ock, att de brott, som känneteckna det råare sinnet, allt mera tilltogo i antal. Främst gällde detta misshandelsbrott och dylika, i hvilka under tiden från 1880 talets första hälft inträdt en ökning af i det närmaste 70 procent.

Dessa omständigheter påkallade lagstiftarens ingripande. Riksdagen hemställde år 1898 till Konungens öfvervägande, huruvida i de fall, där enligt gällande lag fängelse antingen ådömdes omedelbart på kortare tid eller sattes i stället för bötesstraff, andra mera affliktiva straff borde komma till användning, vare sig såsom allmän regel eller då domstol därom förordnade, och huruvida sådana eller andra affliktiva straff borde särskildt stadgas för brott mot person, vid iteration eller eljest försvårande omständigheter, när straffarbete likväl icke ansågs böra följa å brottet.

Konungen uppdrog i anledning häraf åt en komité att utarbета förslag om skärpning af förvandlingsstraffen och de på kort tid ådömda frihetsstraffen.

De nya principer på strafflagsstiftningens område i öfrigt, hvilka under senare årtionden i flera kulturländer vunnit beaktande, hade äfven här med intresse uppmärksamrats. I den mån fängelsesystemet utvecklades och un-

danröjde de för individ och samhälle nedbrytande farorna af det gamla gemensamhetsfängelset, som ju ända till år 1893 hade jämförelsevis stor användning, fann man dock icke lika nödvändigt som i andra länder med sämre fångvårdsinrättningar att upptaga de ny ideerna, innan de hunnit tillförlitgen prövas. Dessa idéer gingo till stor del ut på att möjliggöra en inskränkning af frihetsstraffets användning och att vid sidan af den brottsliga handlingen låta lagöfverträdarens person mera än tillföre vinna afseende vid straffens bestämmande. Man ville något mera fränse de teoretiska fordringarna för att låta blicken ledas af praktiska önskemål. Omsorgen om ungdomen och samhällets plikt att uppbära ansvaret för denna gjorde sig kraftigt gällande.

Samtidigt därmed att de brukliga straffen funnos för vissa fall för litet verksamma, stärktes uppfattningen, att straffen i andra fall för individen medförde ett indirekt lidande ojämförligt större än brottet påkallat. Med tanken härpå följde våra myndigheter uppmärksamt verkningarna af, bland annat, de nya rättsinstitut, som under namn af »vilkorlig frigifning» eller »vilkorlig benådning» samt »vilkorlig dom« i utlandet tillämpades. Redan 1894 års Riksdag begärde utredning i fråga om införandet af vilkorlig frigifning, och förslag om vilkorlig straffdom framkom vid 1898 års Riksdag. Äfven dessa frågars behandling uppdrogs åt förenämnda komité.

Det förslag, som af denna uppgjordes till skärpande af förvandlingsstraffet för böter, afsåg fängelse vid inskränkt kost, d. v. s. att fångens kost skulle vara på det sätt inskränkt, att honom tilldelades utom vatten till dryck allenast bröd jämte salt samt därtill dagligen efter förloppet af fem dagar en enda hvarje dag lika anrättning, hvari skulle ingå animalisk ägghvita och fettämne. Af sakkunnige hade vitsordats, att den fånge, som under föreslagen tid underkastades en sådan mathållning, icke däraf kunde taga skada. Men regeringen fann likväl betänkligheter

härvid, och förvandlingsstraffet fick förblifva det betydelselösa enkla fängelse,, som allt fortfarande med sin hvilosamma ro omhuldar den bötesdömde fylleristen, slagskämpan eller fridsstöraren, där han ej orkar betala. Frågan om en ny ordning härutinnan är dock väckt ock kann ej helt falla. Möjligen kan såsom en verkställighets form för böter upptagas en för äldre svensk rätt känd anordning med böters aftjänande genom allmänt arbete, såsom ock Komitén öfvervägt. Men då icke kan påräknas, att den bötesdömde alltid skall vilja frivilligt utföra ett arbete, som kanske inbringar mindre än hans vanligen utöfvade, måste en sådan anordning förutsätta tvångsmedel, som närmar arbetsgården till tvångsarbetsanstalten eller fängelset; och i så fall synes ej mycket vara vunnet. I hvarje fall torde åtgärder, som tillåta den bötesdömde att under någon viss längre tidsperiod göra partiella afbetalningar å bötesbeloppet, kunna vidtagas, äfven innan något nytt sätt för bötesförvandling utformats.

Komiténs förslag till skärpning af de korta frihetsstraffen ligger i allt hufvudsakligt till grund för den i ämnet utfärdade lag af den 22 Juni 1906, som redan är denna tidsskrifts läsare bekant.

Vid öfvervägande af lämpligaste skärpningsmedlet hade komitén att i främsta rummet taga i betraktande, huruvida prygelstraffet här borde tagas i användning. Fångvårdsstyrelsen, inom hvars centrala anstalter denna bestraffningsform i nödfall användes såsom ett extra judiciellt medel mot uppstudsiga — särskildt yngre — fångar, som icke på annat sätt kunna bringas till ordningen, hade ställt sig afvisande mot användningen af prygel såsom ett af domstolen ådömdt straff; och det var ej förgätet, hurusom den under tidigare delen af 1800talet arbetande lagkomitén kraftigt uttalat sig mot denna straffform. Sålunda heter det:

»De kroppsliga straff, som förnedra människan däri- genom, att man vid deras användande åsidosätter allt af- seende å hennes förnuftiga natur och behandlar henne lika med oskäligen djur, dem man genom smärtan af fy- siskt ondt, som omedelbart tillfogas kroppen, söker göra sin vilja undergifna, anser komitén såsom straffmedel för- kastliga. Sådana äro spö- och risstraffen. För den redan moraliskt fördärfvade äro dessa mindre afskräckande än andra straffarter, emedan de äro hastigt öfvergående och lämna brottslingen tillfälle att snart fortsätta en lastbar lefnad. Hos den åter, hvars känsla af människovärde ej förut är kväfd, skola dessa förnedrande straff undertrycka de i människans moraliska natur grundade anlag till för- bättring: de skola bringa honom till förtviflan eller göra honom till en afsvuren fiende af det samhälle, hvars lagar försatt honom i ett sådant förnedringstillstånd, att hoppet och möjligheten att sig därutur lyfta blifvit honom betagna, alla vägar till utkomst och återvinnande af förtroende och aktning af medmänniskor för honom stängda.«

Detta vittnesbörd om prygelstraffets verkningar gafs på en tid, då detsamma i stor utsträckning tillämpades. Hvad erfarenheten sålunda förkunnade har icke den nutida lagstiftaren tillåtit sig att på grund af egna spekulationer jäfva.

Ett folk såsom det svenska, hvilket aldrig känt lif- egenskapen eller uppgifvit den personliga själfkänslan, skulle ovilkorligen i prygelstraffet, tillämpadt på grund af en offentligt afkunnad dom, se något med individens men- niskovärde oförenligt. Om sådant var förhållandet i förra tider, måste det än mer blifva fallet nu, då upplysningen äfven i de bredaste lagren betydligt stigit. Härtill kommer att prygel för att tjäna till rättelse måste tilldelas omedel- bart efter förbrytelsen, såsom vid brott mot fängelseord- ningen sker, och sålunda få formen af aga. Men ådömdt af domstolen kan ej straffet verkställas, innan domen vunnit laga kraft; och den jämförelsevis långa tid, som för rann-

sakningen åtgår, blir härigenom ytterligare förlängd innan domen fullbordas.

Ett annat skärpningsmedel måste alltså väljas. I fångvårdsanstalterna anlitas såsom extra judiciell bestraffning för disciplinära förseelser i de flesta fall »minskning af bekvämlighet«, såsom reglementet säger, i den form, att fången för natthvilan beröfvas sina sängkläder. Något men här af har aldrig visat sig. Straffet är dock synnerligen kännbart, så vida det utsträcker under någon längre tid och med stränghet tillämpas. Denna bestraffningsform har nu under benämning »hårt nattläger« upptagits i den nya lagen, som medger dess ådömande för minst fyra högst trettio dagar antingen enbart eller i förening, under högst sex dagar, med mörkt enrum, då straffarbete ålägges, samt för minst två högst tjugu dagar, då domen lyder å fängelse. Skärpning får ej åläggas, då straffarbete ådömes på längre tid än två år. Utsträcker det därutöver, anses nämligen straffarbetet i sig själf vara nog verksamt och skärpningen obehöflig. Vidare stadgas att skärpning får ådömas allenast för uppsåtligt brott, där synnerlig råhet och ondska ådagalagts och brottet tillhör någon af de i lagen närmare angifna kategorier, hufvudsakligen misshandels-, hemfrids- och skadegörelsebrott. Efter hvar tionde dag skall i skärpningen göras tio dagars afbrott.

Genom en kungl. kungörelse den 31 Dec. 1906 ha föreskrifter utfärdats rörande verkställighet af straffskärpning. Enligt dessa föreskrifter tillkommer det fängelseföreståndaren att efter inhämtande af fängelseläkarens utlåtande bestämma när afbrott skall ske och när skärpningen åter skall vidtaga. Fängelseläkaren har att noggrant iakttaga fångens hälsotillstånd och att omedelbart vid strafftidens början afge betyg, huruvida skärpningen kan verkställas eller om hinder i fångens hälsotillstånd därför möter. I senare fallet skall nytt betyg afgifvas hvarje vecka tills hindret upphört. Till kontroll skola anteckningar härom göras fängelsets stamrulla.

För åstadkommande af likhet i tillämpningen stadgas slutligen, att i cell, där fånge undergår straffskärpning genom hårdt nattläger, må icke utöfver hvad till fångens dagbeklädning hörer och, under arbetstid, hvad för hans arbete erfordras, finnas något föremål, som kan användas för vinnande af bekvämlighet under hvila.

Jämte det försvärande af straffet, som denna skärpning är ämnad att för vissa fall medföra, har den nya lagstiftningen velat åstadkomma någon ökning i allmänhet af det strafflidande, som bör vara förenadt med såväl straffarbete som med fängelsestraff. Hvad härutinnan åstadkommits är dock i vissa delar icke allt för betydande.

Märkligast är bortfallandet af det hitintills medgifna afdraget å strafftiden af en tredjedel af den tid, straffarbete aftjänas i cell. Detta afdrag hade kvarlevat sedan en tid, då cellstraffet betraktades såsom så mycket strängare än straffet i gemensamhet och det befarades, att tillfälle på grund af bristande utrymme i cellfångelserna icke skulle finnas att låta alla därtill i lagen bestämda fångar undergå straffet i enrum. Genom afdraget menade man att åstadkomma jämnvikt i strafflidandet så att af två till lika lång tids straffarbete dömda fångar den, som underkastades behandling i cell, skulle tidigare vinna frihet än den, som åtnjöt gemensamhetsfångens drägligare tillvaro.

Dessa skäl hafva redan från början bortfallit, då ju här i landet föreskrifterna om straffarbets och fängelsestraffs aftjänande i enrum genast följdes af upplåtandet af tillräckligt rymliga cellfångelser, och bestämmelserna således icke allenast blefvo en vacker bokstaf såsom i vissa länder, där de faktiska framstegen hålla sig långt bakom de moderna lagar, med hvilka man söker att lysa.

Såsom enrumsstraffet numera tillämpas kan det samma knappast betraktas såsom svårare än straffet i gemensamhet, men är däremot för fången af en ojämförlig fördel. Genom straffafdragets bortfallande torde åstadkommas en förlängning af fångarnas vistelse i straffanstalten

och sålunda en skärpning af straffen, som kan synas väl stor; men det motses, att domstolarna skola utmäta straffen med hänsyn till de nya förhållandena och i viss grad minska straffmåten. Det är i sådant ändamål den nya lagen bestämmer, att hvad i tidigare lag stadgats om afdrag i strafftid fortfarande skall tillämpas vid verkställighet af straffarbete, som blifvit ådömdt i mål, däri första domstol gifvit slutligt utslag före utgången af år 1906. En skärpning af viss betydelse följer af bestämmelsen, att straffångnen icke under de tre första månaderna får mottaga besök af anhörige eller andra personer utom fängelsepersonalens krets, så vida icke omständigheter af särskild vikt föranleda undantag.

I fråga om fängelsestraffet är den nya bestämmelse af ingripande art, att fängelsefången är underkastad skyldighet att arbeta, om ock med rätt att, där han så kan, själf förskaffa sig sin sysselsättning, hvaraf han i sådant fall äger njuta hela inkomsten. Vidare inskränkes fängelsefångens gamla rätt att skaffa sig underhåll och bekvämlighet utöfver hvad i fängelset består, genom det tillägg, att sådant får ske endast i den mån det är förenligt med måttlighet och enkelhet. Ordalagen äro ganska obestämda och komma möjligen att af Kungl. majt. närmare kompletteras. I allt fall torde de bära folkas såsom ett förbud för fängelsefången att omgifva sig med lyxföremål och låta till sig i fängelset införa exempelvis alkoholhaltiga drycker, afsedda såsom njutningsmedel. Huruvida äfven allt bruk af tobak skall komma att honom på grund af stadgandet förvägras, är ovisst, om ock ur fängelseordningens synpunkt sådant vore att önska.

Vid sidan af nu omhandlade lagbestämmelser, som ha till syfte att i straffet inlägga en kraftigare verkan, hafva under samma dag den 22 Juni 1906 utfärdats tvänne andra

lager med ändamål att från fortsättningen af ådömdt straff befria den, å hvilken straffet före den bestämda tidens utgång synes hafva medfört åsyftad verkan, lagen angående vilkorlig frigifning, samt att från inträdet i fängelse förskona den, som synes kunna rättas utan undergående af straff, lagen om vilkorlig dom.

Principerna för vilkorlig frigifning torde vara tidskriftens läsare allmänt bekanta. De innebära att den, som undergår frihetsstraff, må efter aftjänande af en del af straffet före dess slut frigifvas utan att friheten blifver fullständig. Den sålunda frigifne underkastas under en viss prøfvotid tillsyn med inskränkning i rätten att själf välja vistelseort. Han utsätter sig för risken att fortsätta sitt straff, om han under prøfvotiden uppför sig illa och ej efterkommer gifna ordningsföreskrifter. Den vilkorliga frigifningen innebär icke, att straffet efterskänkes, utan betyder snarare en ändring i sättet för dess verkställande. Under prøfvotiden står således den dömda fortfarande under en art straffbehandling, som afser att verka ledande och stödjande med tillhjälp af den lydnadsplikt, den frigifne är underkastad. Tydligt är att vid en längre strafftids, särdeles i cell, fången i viss mån förlorar sin förmåga af initiatif och själfständig verksamhet. Han lefver fri från de frestelser, som ute i samhället omgifva honom; och de prof på stadga och ändrad sinnesriktning, som han inom fångelse kan gifva, borga icke med visshet för, att han skall kunna efter återvunnen fullständig frihet motstå onda kamraters lockelser och äldre brottsliga vanor. Om han vilkorligen frigifves, utgör redan hotet om straffets fortsättning en hjälp mot den egna svagheten; och med hopp om framgång skall den person, som är satt att honom öfvervaka, kunna ingripa till hans vägledning, förmående honom att kvarstanna i fast arbete och undvika de sällskap, där dryckenskap och osed bedrifvas.

Huru resultaten af den vilkorliga frigifningen utfalla, är ju på mycket beroende.

Främst måste iakttagas noggrann pröfning, att endast den kommer däraf i åtnjutande, som äger förutsättningar att ej missbruka den gifna förmånen. Föreskrifter i detta syfte lämnas i lagens 5 §.

Vidare måste sörjas för att den frigifne mötes af gynn samma förhållanden, då han lämnar fängelset. Härutinnan är af största vikt, att tillsynen öfver honom utöfvas af en person, som med insikt om sin uppgifts människovänliga kraf, bemödar sig af varmt hjärta att bereda skyddslingens väl. I lagen har tillsynen såsom regel öfverlämnats åt polismyndigheterna. Detta måste anses såsom en nödfallsväg, då det varit af vikt att i hvarje fall någon finnes, som är pliktig att öfvertage tillsynen. Men tydligen skall det försvåra den frigifnes ställning att på detta sätt stå under »polisuppsikt». Förhållandet måste lätt bli känt och draga med sig misstro mot den frigifne, som kommer att betraktas såsom en fallen, en ur samhället utstött. Exempler från utlandet ha på ett sorgligt sätt ådagalagt denna följd af polistillsynen. Skall ett godt resultat vara att vänta, måste således i hvarje fall bemödanden göras att, i enlighet med hvad i 8 § medgifves, erhålla annan lämplig person till utöfware af tillsyningsmannaskapet. Från Centralföreningen till stöd för frigifne har i sådant syfte utgått en anmaning till samtliga fångvårdssällskap i landet med hemställan, huruvida de ville vidga sin verksamhet i sådan riktning att, när villkorlig frigifning af fånge ifrågakomme, sällskapet i den ort, han tillhör, ville afgifva förslag å lämplig person bland sina medlemmar eller annan, som kunde med sällskapets stöd påtaga sig tillsynen öfver den frigifne. I allmänhet ställa sig sällskapen mot denna hemställan välvilliga.

Vid utarbetandet af förslag till föreliggande lag hade komitén föreslagit att Fångvårdsstyrelsen skulle, då fråga väckes om villkorlig frigifning, ega pröfningen, huruvida skäl vore till hemställan hos Konungen. Funne Styrelsen icke sådant skäl, skulle frågan vara förfallen och således icke

komma under Konungens afgörande. Detta motiverades därmed, att frågan, huruvida ett ådömdt straff borde tjänligast verkställas på det ena eller andra af de i lag medgifna sätt, vore att betrakta såsom en egentlig fångvårds angelägenhet, däri Fångvårdsstyrelsens hämställan borde ligga till grund för Konungens beslut.

Enligt den sedermera antagna lagen ligger afgörandet, såsom komitén föreslagit, i Konungens hand; men Fångvårdsstyrelsen är pliktig till hans pröfning hänskjuta inkomna framställningar om vilkorlig frigifning, äfven då Styrelsen finner dem icke böra bifallas.

Af ordalagen i 6 § framgår, att ej fången själf kan söka att vilkorligen frigifvas. Där talas nämligen icke om ansökning eller böneskrift utan om »framställning«, hvilket enligt språkbruket snarare betecknar en tjänstemyndighets förslag hos en annan myndighet, än en enskilds begäran hos en sådan. Viktigt är, att denna tolkning upprätthålles, så att allenast fängelsemännen få bli förslagsställare, då i annat fall en allt för stor ström af ogrundade ansökningar är att motse.

Afgörandet af frågor om återkallelse af vilkorligt medgifven frihet hade Komitén ansett böra ske genom en och samma myndighet, för att största möjliga jämnhet vid pröfningen måtte kunna göra sig gällande; och hade kemitén ansett afgörandet böra öfverlämnas åt Fångvårdsstyrelsen såsom den myndighet, som icke allenast utöfvar den allmänna tillsynen öfver fångvården utan ock i första hand har att utlåta sig i frågor om vilkorlig frigifning.

Från högsta domstolen torde härleda sig, att i lagens bestämmelser detta förslag icke upptogs, utan att återkallelse af vilkorligt beviljad frihet skall ske genom beslut af Konungens befallingshafvande, som eger varna eller till straffanstalten införpassa den under uppsikt stående frigifne i analogi med hvad som är stadgadt beträffande lösdrifvare. Genom denna efter mycket att döma ödesdigra bestämmelse har den vilkorligt frigifne i själfva verket fått en

ställning, som beröfvar honom fördelarna af det stöd, Fångvårdsstyrelsens intresse och ekonomiska hjälpmedel i för-
ening med dess tidigare kännedom om honom skulle kun-
nat på ett verksammare sätt bereda. Omöjligt kan begäras,
att länsstyrelserna med deras skiftande göromål skola åt
denna mer eller mindre främmande detalj af deras upp-
gifter kunna ägna det personliga arbete och den omtanke,
som erfordras för att ej den vilkorliga frigifningen skall i
sin tillämping nedsjunka till ett institut, där formerna hafva
mera att betyda än människokärleken.

För att icke den frigifne skall ställas alldeles främ-
mande för fångvården, har Styrelsen föreslagit, at rapporter
om honom skola månatligen till Styrelsen insändas, så
länge prøfvotiden varar.

Härom har dock ännu icke blifvit af Konungen be-
stämdt. Ej heller äro öfriga föreskrifter gifna, som till
komplettering af lagen förutsättas.

Såsom af lagtexten inhemtas kan endast den blifva
föremål för vilkorlig frigifning, som utstått två tredjedelar
af straffet och minst två år aftjänat detsamma. Således
fordras att fången faktiskt undergått straff i två år. Är
han såsom dömd af första instans före ingången af år
1907 berättigad att åtnjuta afdrag å tiden för i cell verkställt
straffarbete, måste han således hafva blifvit dömd till
straffarbete i mer än två år åtta månader för att den
faktiska fängelsevistelsen skall öfverskjuta två år och vil-
korlig frigifning kunna ifrågakomma.

För den, som är dömd till straffarbete på lifstiden, är
vilkorlig frigifning icke i lagen medgifven. Då den vilkor-
liga frigifningen är en öfvergångsform, afsedd att under en
viss prøfvotid bereda till fullständig frihet, kan den ej
såsom en i lag bestämd förmån ställas i utsikt för den,
öfver hvilken lagen afkunnat en dom, som utesluter hvarje
löfte om frihetens återvinnande. Endast benådning kan
afbryta lifstidsstraffet; och det ligger i Konungens hand
att om han så finner för godt göra denna benådning vil-

korlig efter regler, som i tillämpliga delar öfverensstämma med de i lagen om vilkorlig frigifning lämnade. Att ifrågasvarande förmån icke tillerkännts fångar dömda till straff på kort tid, har sin gifna grund däri att vid sådant straff anordningen vore mindre af behovet påkallad, i det att fången under den korta vistelsen i fängelset icke kan ha förlorat sin tidigare vana vid det fria arbetet eller förmågan att taga sig fram i lifvet. Och ej heller kunna fängelsetjänstemännen under den korta tiden hinna förskaffa sig den kännedom om fången, som erfordras för att en framställning om hans frigifvande skall kunna vara verklig grundad. Exempelvis i Norge kan ju fången frigifvas redan efter sex månader. Men hela anordningen är där ställd på annan fot, i det att den vilkorliga frigifningen utgör ett regelbundet led i straffverkställigheten och alltid tillämpas, så vida ej undantag af omständigheterna påkallas. Den utgör således därstädes en rätt, som kan förloras, icke en gunst, som kan vinnas.

I fråga om de speciellare bestämmelserna hänvisas till lagtexten.

Den vilkorliga domens ändamål är såsom ofvan angifvits att från inträdet i fängelse befria den, som begått ett brott, men som synes utan undergående af straffet kunna till rätta vägar återbringas. Hur mången har ej af tillfälligheten förledts att öfverträda samhällets lag utan att därför vara till sinnelaget sämre än de flesta? Kanske dref honom nöden, en lätt förklarlig uppbrusning, grundad snarare i en berömvärd än i en ond känsla. Den unges oerfarenhet och oförstånd har kommit honom att inlåta sig i företag, som från oskyldig förströelse omärkligt ledt öfver till en straffbelagd gärning. Samhällets rättfärdighetskraf får icke åsidosättas och icke brottet lämnas helt obeifradt. Men häraf följer icke nödvändigheten att genom den brottslige inspärrande i fängelse låta straffets brännmärkande hand fälla honom ned. Är förbrytelsen ej af svårare art och är den brottslige icke förhårdad, må rätt-

färdighetskrafvet vara tilfredsställdt genom att lagöfverträdaren inför domstolen ser sin handling blottad och hör det straff, han förskyllt och som skall gå i fullbordan, om han för framtiden icke följer det rättas ledning.

Han dömes, men domens verkställande göres vilkorlig, göres beroende af den dömdes framtida förhållande. Liksom den vilkorligt frigifne genom hotet af ett ådömdt men icke tillfullo utståndet straff skall afhållas från förbjudna vägar, så skall ock den vilkorligt dömd genom det klart uttalade beskedet om det straff, som väntar vid förnyad lagöfverträdelse, därifrån afhållas.

De båda rättsinstituterna suppleras hvarandra. Den vilkorliga frigifningen ger åt den på längre tid dömd i möjlig mån hvad den vilkorliga domen ger den, som dömes på kort tid.

I den nyantagna lagen om vilkorlig dom medgifves sådan, där någon dömes till straffarbete, ej öfver tre månader, eller fängelse, ej öfver sex månader dock endast när giltiga skäl finnas.

En granskning af de omständigheter, som vid pröfningen häraf skola komma i betraktande, gifva vid handen, att i främsta rummet den brottslikes ungdom och möjligheten att bereda honom tillfälle till uppföstran och handledning äro af betydelse. Föreligger en sådan möjlighet, finnes ju uppenbarligen grundad förhoppning, att han skall utan straffets undergående låta sig rättas, äfven om hans tidigare vandel icke varit den bästa.

Bland omständigheter i öfrigt, som i lagen framhållas såsom tecken på att den brottslige eger ett sådant sinne-lag, att vilkorlig dom för honom kan vara lämplig, nämnas hans beredvillighet att erkänna öfverträdelsen och villighet att godtgöra genom brottet orsakad skada. Af praktiska skäl och för att ej straffets utkräfvande skall onödigtvis drabba de oskyldiga, som af den brottslige äro ekonomiskt beroende, upptages äfven såsom en grund för vilkorlig dom att med anledning af den tilltalades försörjningsplikt straffet skulle medföra särskildt menliga påföljder.

Ofvan har antydts, att ändamålet med den vilkorliga domen är att befria den dömden från fängelset. Anledning finnes ej att eftergifva böter, som den dömden har förmåga att betala. Men är han fattig och således måste i fängelset aftjäna böterna, föreligger samma skäl till verkställighetens undanskjutande, som om fängelse eller straffarbete direkt ådömts. Med hänsyn härtill hafva lagens 2 och 3 §§ affattats.

Det anstånd med domens verkställighet, som medgifves, öfvergår till fullständigt efterskänkande däraf, om den dömden icke under de närmaste tre åren begår brott af den svåra beskaffenhet att han dömes till fängelse eller straffarbete. Dock kan anståndet förklaras förverkadt äfven om brottet endast medför böter, nämligen för så vidt detsamma genom sin likhet eller sitt samband med det brott, som följts af vilkorlig dom, utvisar att brottslingen fortfarande har ett oändradt sinne, hvilket icke kunnat rättas utan straffets utkräfvande.

Från vilkorlig dom äro undantagna tjänstebrott af embetsmän, hvilka ju intaga den ställning och böra äga de förutsättningar, att någon eftergift gent emot dem icke är på sin plats. Ej heller kunna de i grundlag med straff belagda tryckfrihetsbrotten göras till föremål för vilkorlig dom.

Genom de nu omhandlade lagarna, hvilka samtliga tillämpas från och med innevarande år, jämte lagarna den 27 Juni 1902 om tvångsuppfostran för unga brottslingar samt den 17 Mars 1905 om ändring i vissa af strafflagens bestämmelser angående förlust af medborgerligt förtroende, hvilken straffpåföljd därigenom borttagits för andra än dem, som dömts till straffarbete i minst sex månader, har den svenska strafflagen väsendtligen förnygrats. Det sålunda började reformarbetet skall förvisso med kraft fortgå, om ock besinningsfullt.

Viktor Almquist.